

Марія Заболотна

Запорізький національний університет, Україна

ВПЛИВ АЛЬТЕРГЛОБАЛІЗМУ НА РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ

Mariia Zabolotna

Zaporizhzhia National University, Ukraine

IMPACT OF ALTER-GLOBALIZATION ON DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN LATIN AMERICA

This article analyzes two opposite directions of development that exist in Latin America: Pan-Americanism (FTAA) and, in the alternative, Latin Americanism (ALBA). At present, the Latin American society (the most its part) supports the second variant of development. We considered a range of problems in politics, economy and social sector in some Latin American countries, which prevent development of processes of regional integration. Crisis situations touched even the leaders of the continent (including Argentina). The purpose of the article is to prove that block opposition in Latin America (ALBA-FTAA) will lead to fundamental changes in the Latin American alter-globalization and transformation of its integration priorities. The article stresses that increasing number of social problems in society will attract the attention of public authorities. Nowadays the sustainable development of society can be provided only through reforms of social policy which are based on the principles of democracy.

Key words: alter-globalization, Latin America, integration, FTAA, ALBA.

Аналізуючи розвиток інтеграції в Латинській Америці, стає зрозуміло, що даний процес являється стратегічно важливим завданням не тільки держав цього регіону, але і громадських організацій та рухів. Латинська Америка на протязі тривалого часу перебувала в сфері впливу США. Протистояти впливу наймогутнішої країни світу держави цього регіону можуть лише створюючи інтеграційні об'єднання. «Ліви» політичні сили Латинської Америки послідовно виступають за ведення самостійного політичного курсу. Регіональна інтеграція являється єдиним можливим засобом для досягнення цієї мети. З геополітичної точки зору латиноамериканський регіон є важливим актором міжнародних відносин, але для посилення впливу і збільшення ролі в світових процесах, державам континенту необхідно консолідувати свої сили в питаннях політичного та економічного співробітництва.

Одним із видів включення регіону в світові процеси є антиглобалістський та альтерглобалістський рух. Учасники цих рухів відстоюють право народів самостійно вирішувати те, який шлях розвитку обрати. З 2001 року в Латинській Америці стали проводитися всесвітні соціальні форуми і континент поступово перетворився в центр антиглобалістського руху. Слід відмітити, що помірні антиглобалісти, альтерглобалісти не заперечує регіональної інтеграції, адже така інтеграція дозволяє захиститися менш розвинутим державам від тиску з боку високорозвинених держав.

Актуальність теми обумовлена не лише стратегічно важливим розташуванням досліджуваного регіону та посиленням його ролі в світовій політиці, але і необхідністю вивчення складних, часом суперечливих процесів пов'язаних з процесами глобалізації та інтеграції. Вивченням даної теми, з огляду на її новизну, займалась невелика кількість науковців. Серед них можна виокремити Л. Савіна, С. Еванса тощо.

Для вивчення особливостей латиноамериканського альтерглобалізму та його впливу на інтеграційні процеси були проаналізовані заяви президентів латиноамериканських країн (У. Чавеса, Р. Корреа) та розглянуті установчі документи неурядових та урядових організацій, які мають альтерглобалістський характер.

Важливо для проведення дослідження визначити змістовне наповнення поняття «альтерглобалізм». Альтерглобалізм – це соціальний рух, що зародився у XX ст., виступає проти неоліберальної глобалізації та підтримує розвиток культурних цінностей народів, економічної

справедливості, охорони праці та захист навколишнього середовища.¹

Слід відзначити, що ліквідація капіталістичних відносин (боліваризм - тобто зменшення впливу третіх країн, незалежність та антикапіталістичні погляди), традиціоналізм (підтримка національно-культурних традицій та цінностей), політика, що направлена проти світового панування та колоніальної залежності, визнання різноманіття – характерні риси стратегії латиноамериканської інтеграції². Дані стратегії відповідають уявленням прихильників латиноамериканізму про характер розвитку інтеграційних процесів. Проте, варто зауважити, що в регіоні існує протистояння двох протилежних тенденцій: латиноамериканізму та панамериканізму.

Зародження ідей панамериканізму відбулося в США. Слідування положенням цієї політичної доктрини чітко простежується у зовнішній політиці Сполучених Штатів по відношенню до країн Південної Америки. Розповсюдження панамериканізму потребувало і формування певної інституційної бази, і солідарності поглядів на міждержавному рівні з метою активного впровадження цих ідей. Втілення даної стратегії відбувається за рахунок Міжамериканської системи, складовими якої є: ОАД і Саміти Америк - наступники Панамериканських конгресів.

Натомість латиноамериканізм не являється за своєю суттю однотипним. Він характеризується варіативністю. Це пояснюється тим, що дану концепцію не підтримувала жодна країна (або об'єднання країн) на протязі всього історичного періоду. Латиноамериканізм проявляється по-різному в різних країнах в залежності від часу. На сьогоднішній день, найактивніше підтримує дану концепцію Венесуела. Аналізуючи особливості латиноамериканізму слід підкреслити, що поштовхом до його розвитку являється Панамський конгрес 1826 р., головною метою якого було створення «конфедерації незалежних держав Латинської Америки від Мексики до Чилі та Аргентини»³. Серед країн-учасниць конгресу були держави Латинської Америки. Проте запрошені також були США, Великобританія та Нідерланди. Проте через небажання посилення латиноамериканських країн з боку США та Британії та велику кількість суперечностей (у тому числі територіального характеру) між учасниками конгресу не було досягнуто позитивних результатів. Слід зауважити, що не дивлячись на той факт, що рішення конгресу не були втілені у життя, вони стали поштовхом для подальшого розвитку ідей латиноамериканського єднання.

Наступником Панамського конгресу став Боліваріанський конгрес народів (БКН), який вперше відбувся у 2003 р. На відкритті БКН Уго Чавес зауважив: «Народи Латинської Америки давно усвідомили, що інтеграція неминуча для вирішення стратегічних завдань регіону. Необхідно знайти спільні рішення, які допоможуть зробити цей важливий крок... Ми - організація народів, народних керівників, покликаних діяти... Хто зможе стримати наступ АЛКА, якщо не народи? Хто зможе захистити наші природні ресурси від іноземного грабежу, якщо не організовані народи?»⁴. Саме бажання об'єднати Латинську Америку підштовхнуло Чавеса до створення БКН. Створення Боліваріанського конгресу народів повинно було сприяти всесторонньому розвитку регіональної співпраці.

Відтак учасники даного конгресу виступили проти гегемонії і впливу з боку третіх країн і міжнародних організацій (Міжнародний валютний фонд і Світовий банк) на розвиток Латинської Америки. Закономірно, що в першу чергу простежувалося досить агресивне ставлення до США. Країни-учасниці також засуджували використання інструментів економічного, торгового, культурного і військового домінування АЛКА. Також було намічено ряд необхідних дій для досягнення поставлених цілей:

1. Інтеграція держав Латинської Америки і Карибського басейну, заснована на розумінні особливостей і реалій латиноамериканського суспільства для поглиблення досліджень та дискусій зі специфіки культурно-історичного розвитку, економічної, політичної, соціальної сфер з метою протидії неоліберальній моделі.

¹ Alter-globalism. *Alter-globalization.org*. <http://www.alter-globalization.org.tw/EN/Page_Show.asp?Page_ID=491> (2016, вересень, 09)

² Савин, Л. Век Латинской Америки. *Однако*. <<http://www.odnako.org/magazine/material/vek-latinskoy-ameriki/>> (2016, вересень, 09)

³ 22 de junio de 1826. Se instala el Congreso Anfictiónico de Panamá, proyecto integracionista del Libertador Simón Bolívar. *PSUV*. <<http://juanaleman.psu.org.ve/2013/06/22/portada/congreso-anfictionico-panama-simon-bolivar/#.V9KkCjX148R>> (2016, вересень, 02)

⁴ *Reunión de Trabajo Congreso Bolivariano de los Pueblos Caracas* (28 al 30 de agosto, 2003) <<http://www.cuestiones.ws/revista/n16/dic03-cbp-reunion.htm>> (2016, вересень, 07)

2. Заохочення боліваріанської єдності на регіональному та континентальному рівнях і розвитку соціальної свідомості, підтримка історичної пам'яті та культурної самобутності.

3. Заміна моделі представницької демократії демократією участі, яка дозволяє участь окремих осіб, громадських рухів і політичних сил безпосередньо в процесі прийняття рішень, забезпечуючи існування вільних суспільних благ і послуг, національної спадщини.

4. Сформуванню альтернативу неоліберальній інтеграції, яка віддає пріоритет вільній торгівлі та інвестиціям. Альтернативним проектом є АЛБА. Для даного альянсу першочерговим є інтеграція на основі ідей соціалізму і боротьба з бідністю і колективного захисту незалежності.

5. Домагатися більшої інтеграції соціальних рухів в інших інтеграційних процесах, що відбуваються в регіоні, таких, як МЕРКОСУР, Андське співтовариство та інші.

6. Пріоритетність підтримки в області державної політики реформ і програм розвитку для сільськогосподарського сектора, корінного населення, молоді, жінок, вихідців з Африки та пенсіонерів і т.д.

7. Боротьба з колоніалізмом у всіх його формах і проявах.

8. Боротьба за демілітаризацію, демонтаж військових баз США і протидію військовим навчанням інших держав на території Латинської Америки¹.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що перший Боліваріанський конгрес народів став висловленням солідарності латиноамериканських держав в бажанні досягти культурної, політичної та економічної інтеграції. Одночасно з цим, рішення, які були прийняті учасниками цього конгресу свідчать про їх антиглобалістську направленість. В той же час пропонувалися альтернативні шляхи єднання народів на регіональному та континентальному рівнях.

Слід також відмітити, що вже у грудні 2004 р. пройшов II Боліваріанський конгрес народів в м. Каракас. Ініційований У.Чавесом, він не вніс значних коректив у плани досягнення цілей, визначених на першому конгресу, оскільки був приурочений до 180 річниці битви під Аякучо². Стосовно оцінки роботи II БКН, то очевидно, що він став свідченням спільного бажання латиноамериканських країн поглиблювати співпрацю в регіоні, сприяти розвитку багатосторонньої інтеграції. Ініціатива БКН у багатосторонній співпраці з Світовим Соціальним Форумом стала проявом того, що латиноамериканський альтерглобалізм є не лише регіональним явищем, а має вплив і на альтерглобалістичні тенденції у світі. При цьому варто відзначити роль самого ініціатора даного конгресу – У. Чавеса. Маємо констатувати, що його ініціативність та сильне бажання надати латиноамериканській інтеграції «боліваріанського характеру» дали свої результати, але зважаючи на суперечливу політику лідера Венесуели, не всі країни підтримали дану ініціативу.

Латиноамериканське бачення нового «альтернативного» розвитку регіону може бути втілене за допомогою АЛБА (Боліваріанський альянс для народів нашої Америки). Альянс було засновано у грудні 2004 р. і вже зараз до його складу входять 11 країн Латинської Америки: Антигуа і Барбуда, Болівія, Венесуела, Гренада і Сент-Кітс, Домініка, Еквадор, Куба, Нікарагуа, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Люсія і Невіс. Основною ідеєю боліваріанської інтеграції є об'єднання за рахунок економічної співпраці та взаємодоповнення, а не конкуренція між країнами. АЛБА намагається реалізувати врівноважену економічну систему: альянс буде розвиватись гармонійно у тому випадку, коли економіки країн-членів разом будуть компенсувати недоліки однієї з них. Проте, відмінною рисою все ж залишається пріоритетність соціокультурного розвитку над політичною та економічною співпрацею. Підтвердженням цього є виступ президента Еквадору Р. Корреа на саміті АЛБА, який закликав всі інтеграційні об'єднання регіону (зокрема МЕРКОСУР, УНАСУР, СЕЛАК, КАРИКОМ та АСН) співпрацювати з метою покращення соціальної ситуації на континенті³.

Водночас, у досліджуваному контексті необхідно звернути увагу на висловлювання президента Венесуели У. Чавес. Він чітко визначив важливість протистояння панамериканізму: «Двісті років тому Болівар сказав: «Америка для нас, Америка Півдня і Карибів, Америка, що раніше була іспанською». Але Дж. Монро заявив: «Америка для американців». На наш жаль, взяв гору вислів Монро ... На практиці АЛКА висуває варіант гегемонії, який просто підтвердив би і

¹ *Primer Congreso Bolivariano de los Pueblos* (30 de noviembre del 2003)

<<https://www.rebelion.org/hemeroteca/sociales/031130congreso.htm>> (2016, вересень, 09)

² *Declaración Final del Segundo Congreso Bolivariano de los Pueblos* (9 de diciembre de 2004)

<<http://www.llacta.org/organiz/coms/com828.htm>> (2016, вересень, 09)

³ *Intervención del presidente de Ecuador Rafael Correa en II Cumbre Alba--Petrocaribe. Multimedia VTV.*

<<http://www.youtube.com/watch?v=PnuQLvInq4w>> (2016, серпня, 29)

закріпив навіки пропозицію Монро ... »¹. Аналізуючи зміст виступів У. Чавеса, можна виділити основні концептуальні основи латиноамериканської інтеграції і впливу АЛБА:

Основою латиноамериканської інтеграції є воля народу, адже не можна говорити про повноцінну регіональну співпрацю лише за участі політичної влади. Інтеграція проходить з метою захисту інтересів населення.

АЛБА – довгостроковий проект, реалізація якого потребує багато часу та зусиль, і тому незначні тимчасові труднощі не виключаються.

Антагонізм АЛКА і АЛБА відображає боротьбу двох інтеграційних течій (панамериканізму та латиноамериканізму). Таким чином, АЛБА представляє собою реалізацію історичного плану розвитку Латинської Америки, що був закладений майже 200 років тому. Отже, можна зробити висновок, що завданням АЛБА є здійснити масштабний проект, який у майбутньому стане втіленням «Великої Батьківщини». Проте це є значною перевагою та слабким місцем альянсу одночасно. Адже на реалізацію поставленої мети піде велика кількість часу, що може привести до невизначеності, варіативності у пошуку шляхів та, в кінцевому результаті, призведе до втрати суті «боліваріанської інтеграції». Якщо прогнозувати майбутнє АЛБА то можна представити два варіанти: дезінтеграція альянсу в результаті виходу центральних (Болівія, Венесуела) або периферійних країн-членів; подальший розвиток АЛБА не за рахунок розширення, а завдяки поглибленню співпраці між державами та реалізації намічених проектів.

Натомість протилежне бачення майбутнього латиноамериканської інтеграції відображається в основних принципах АЛКА. Діяльність АЛКА була започаткована у 1994 р. на Саміті Америк у м. Майамі. Даний проект повністю відображає інтереси США в регіоні. Можна припустити, що втілення у життя АЛКА у повній мірі надало б панівним колам Сполучених Штатів надзвичайно великі можливості, адже у цьому випадку вони отримують максимальну економічну вигоду, залишивши національні економіки країн Латинської Америки без захисних механізмів. Проект АЛКА дає односторонні привілеї, що в подальшому може призвести до асиметрії інтеграційних процесів. Зрозуміло, що дана ініціатива не отримала популярності в Латинській Америці.

Аналізуючи вищезазначене, мусимо констатувати, що прихильників боліваріанської інтеграції в рази більше, ніж прибічників гегемонії США в регіоні. На сучасному етапі, протистояння АЛКА на рівні громадських протестних рухів має не стільки альтернативний, скільки опозиційний характер, тобто виступає на противагу розвитку АЛБА. Таким чином, у АЛБА є набагато більше підтримки та шансів втілити в життя свої ініціативи у повній мірі.

Всі недержавні організації регіону, які мають альтерглобалістський характер розподіляються на дві категорії: неурядові організації, що виступають проти глобалізації неоліберального характеру та впливу з боку США; громадські рухи, які мають конкретну направлену діяльність. Для повноцінного аналізу впливу організацій на процеси інтеграції та розвиток латиноамериканського альтерглобалізму необхідно розглянути дані групи більш детально. До першої категорії (неурядові організації) відносяться:

REBRIP - Бразильська мережа за інтеграцію народів. Філія ASC, заснована в 1998 р. Складається з представників професійних асоціацій, громадських рухів, селян, жінок, екологів і незалежних і плюралістичних неурядових організацій, що мають на меті впливати на переговори з міжнародної торгівлі та регіональних інтеграційних процесів. Її членами є: AGAPAN - Асоціація охорони навколишнього природного середовища, ЕФАС - Федерація організацій соціальної та освітньої допомоги, FNU - Національна Федерація Urban CUT, INESC - Інститут соціально-економічних досліджень та інші. Цікавим є той факт, що представники REBRIP пропонують створити Національну раду з питань зовнішньої політики, взаємодія з ряду питань з МЕРКОСУР, УНАСУР і БРІКС².

ACSUR - Асоціація за Кооперацію з Півднем. Заснована у 1986 р. в Нікарагуа. Аналізуючи установчі документи організації, можна визначити її основні цілі, а саме: боротьба з бідністю, політична трансформація процесів глобалізації в напрямку формування більш справедливих, рівноправних і демократичних моделей, на основі мирного співробітництва між народами країн Латинської Америки, розширення прав і можливостей громад та вразливих груп населення, підтримка соціальних рухів, створення проектів, спрямованих на ліквідацію моделі

¹ Herrera, C. (2013). *Frases y Pensamientos Del Comandante Hugo Chavez*. Caracas: Primicias24.com

² Rede Brasileira Pela Integração dos Povos. REBRIP. <<http://www.rebrip.org.br/institucional/>> (2016, серпень, 28)

етноцентричного і патріархального світу, і визнання рівноправності в суспільстві, збереження навколишнього середовища, культура світу¹.

SEFIR, навчальний центр з регіональної інтеграції. Був заснований в 1993 році, брав активну участь в інтеграційних процесів в Латинській Америці, особливу роль у формуванні та еволюції МЕРКОСУР. Зі своєї штаб-квартири в Монтевідео сприяє обміну досвідом з питань інтеграції, розвитку політичного і соціального діалогу, участі у вирішенні питань регіональної політики.

Таким чином, вищепераховані об'єднання являються невід'ємною складовою латиноамериканського альтерглобалізму. Вони (в різній мірі) виступають за розвиток інтеграції та поглиблення регіональної співпраці. Завдяки їхній діяльності відбувається взаємодія та налагоджуються зв'язки з іншими неурядовими організаціями (у тому числі з європейським). Високий рівень розвитку неурядових організацій, як інституту громадянського суспільства, сприяє закріпленню та розповсюдженню демократичних засад в регіоні, активізації інтеграційних процесів та збільшенню впливу Латинської Америки на міжнародній арені.

До другої категорії відносяться такі організації: індіанські, селянські, профспілкові, жіночі рухи, релігійні тощо.

Таким чином, латиноамериканський альтерглобалізм є невід'ємною складовою світового альтерглобалізму. Його розвиток в регіоні спричинило негативне відношення населення до неоліберальних реформ. Основною ціллю альтерглобалістського руху в Латинській Америці є ліквідація негативних наслідків неоліберальних реформ та сприяння розвитку регіональної інтеграції. Ідеї неолібералізму, які в подальшому отримали глобальний характер, спочатку були реалізовані в латиноамериканському регіоні. Цей факт відрізняє латиноамериканський альтерглобалізм від світового.

Можна припустити, що різнобічність та конструктивність латиноамериканського альтерглобалістського руху закладає основи довгострокового функціонування та досягнення значних результатів, які стосуватимуться не ліквідації, а модифікації неоліберальної глобалізації та поглибленню співпраці між країнами регіону. Не зважаючи на значні досягнення, не можна сказати, що альтерглобалістський рух в Латинській Америці, та і у світі в цілому, повністю має альтернативний характер, адже відсутня реальна, повноцінна концепція протистояння розвитку неоліберальній глобалізації.

References

1. 22 de junio de 1826. Se instala el Congreso Anfictiónico de Panamá, proyecto integracionista del Libertador Simón Bolívar [June 22, 1826. The Congress of Panama Amphictyonic, integrationist project of Simon Bolivar is installed]. *PSUV*. <<http://juanaleman.psuv.org.ve/2013/06/22/portada/congreso-anfictionico-panama-simon-bolivar/#.V9KkCjX148R>> (2016, September, 02) [in Spanish].
2. ACSUR - Las Segovias. *EU-LAC*. <<https://eulacfoundation.org/en/mapeo/acsur-las-segovias>> (2016, August, 28) [in Spanish].
3. Alter-globalism. *Alter-globalization.org*. <http://www.alter-globalization.org.tw/EN/Page_Show.asp?Page_ID=491> (2016, September, 09) [in English].
4. *Declaración Final del Segundo Congreso Bolivariano de los Pueblos* (9 de diciembre de 2004) [Final Declaration of the Second Bolivarian Congress of Peoples (December 9, 2004)] <<http://www.llacta.org/organiz/coms/com828.htm>> (2016, вересень, 09) [in Spanish].
5. Herrera, C. (2013). *Frases y Pensamientos Del Comandante Hugo Chavez*. [Phrases and thoughts of Commander Hugo Chavez]. Caracas: Primicias24.com [in Spanish].
6. Intervención del presidente de Ecuador Rafael Correa en II Cumbre Alba--Petrocaribe [Statement by President of Ecuador Rafael Correa in Alba-II Petrocaribe Summit.]. *MultimedioVTV*. <<http://www.youtube.com/watch?v=PnuQLvInq4w>> (2016, August, 29) [in Spanish].
7. *Primer Congreso Bolivariano de los Pueblos* (30 de noviembre del 2003) [First Bolivarian Congress of Peoples (November 30, 2003)] <<https://www.rebellion.org/hemeroteca/sociales/031130congreso.htm>> (2016, September, 09) [in Spanish].
8. Rede Brasileira Pela Integração dos Povos [Brazilian Network for the Integration of Peoples.]. *REBRIP*. <<http://www.rebrip.org.br/institucional/>> (2016, August, 28) [in Portuguese].
9. *Reunión de Trabajo Congreso Bolivariano de los Pueblos Caracas* (28 al 30 de agosto, 2003) [Working Meeting of Caracas Bolivarian Congress of Peoples (28 to 30 August 2003)] <<http://www.cuestiones.ws/revista/n16/dic03-cbp-reunion.htm>> (2016, September, 07) [in Spanish].
10. Savin, L. Vek Latinskoy Ameriki [Century of Latin America]. *Odnako - Though*. <http://www.odnako.org/magazine/material/vek-latinskoy-ameriki/> (2016, September, 09) [in Russian].

¹ ACSUR-Las Segovias. *EU-LAC*. <<https://eulacfoundation.org/en/mapeo/acsur-las-segovias>> (2016, серпень, 28)